

Toen Mozes maar wegbleef en niet kwam opdagen,
drong het volk rond Aäron heen en zei: Maak ons
een god, die voor ons uit kan gaan.....Exodus 32,1

In de Dreigroschenoper zingt Jenny, het kamermêisje, dat verloofd is met een zeerover,
een liedje, aldus:

Heren, vandaag ziet U mij de vaat wassen/ en ik maak de bedden op voor iedereen/, U geeft
mij een stuiver, waarvoor ik haastig bedank/ U ziet mijn haveloze kleren in dit haveloze
hotel/ en toch, U weet niet wie U voor U heeft./ Maar op een avond zal er in de haven
een roep weerklinken/ en een schip met acht zeilen en vijftig kanonnen zal aan de kade
liggen.

Aldus zingt Jenny. Wat ze vandaag is of lijkt, doet er weinig toe. Waar het immers op aan-
komt is dat zij wacht op de komst van haar vent, dat is haar toekomst, dat is haar advent.
Niet wat iemand nu en vandaag is, maar wat de mens verwacht, dat tekent hem. Ieder die
echt leeft, is iemand die wacht, niet met de handen in de schoot, niet lusteloos voor
zich uitstarend, maar terwijl Jenny haar kleine werk doet, leeft zij in grote verwachting.
Wie enkel maar let op vandaag, haar haveloze kleding en het armzalige werk, dat ze doet
(zoals de heren) weet eigenlijk niet wie zij is. Want haar toekomst, haar advent, haar ver-
wachting tilt haar uit boven haar haveloze heden.

Nog havelozer dan Jenny rijst in het begin van de advent voor ons op Joannes de Doper.
Een priester-zoon uit Aarons geslacht en toch geen klerikale figuur, maar in haveloze
todden gekleed ergens in de woestijn, in de doorre zoutsteppe van de Dodenzee, zonder
enig konkreet houvast, geen tempel, geen liturgie, maar wel met hoop in zijn hart, levend
in de grote verwachting, de toekomst tegemoet. Ook hij Joannes een mens die kan wachten
(evenals enny), niet op de kleine gebeugten des levens, maar op iets groots, op een
silhouet aan zijn horizon, op een mens. En toen die dan eindelijk kwam, zijn eigen neef,
Jesus van Nazareth, toen het grote zou gaan gebeuren, kwam Joannes terecht in de nauwe
kerker, maar ook daar bleef hij wachten, niet met het idee: ik heb tevergeefs gewacht,
God stelt mij teleur, maar met de vraag: Bent U het die komen moet of moeten wij een an-
der verwachten. Zo groot was zijn hoop, zo lang van adem zijn verwachting.

Waarom dan gelezen van het gouden kalf en niet van Joannes?

Wel, omdat juist aan dat verhaal van het gouden kalf zo duidelijk wordt wat er gebeurt
als je niet meer kunt wachten, als je geen toekomst meer ziet. Ook in die woestijn van
de Sinai (waar we al drie weken in vertoeven op Zondag) een haveloze troep mensen, zon-
der aanknopingspunt of houvast, ontheemd en als maar wachtend op een mens, de mens Mo-
zes. Op goed geluk met hem de woestijn in getrokken hebben zij - zij het met enige aarzel-
ing - in die mens God zelf ontdekt: zijn stem was Gods stem, zijn sterke arm die van God
zelf. Maar nu was Mozes weg, bleef weg, Mozes zweeg, God zweeg en dat grote zwijgen ver-
dragen ze niet langer, hun geduld schiet te kort, ze kunnen die grote stilte niet aan,
zijn de onzekerheid beu en daarom wordt het zwijgen opgevuld met dansen en zingen, een or-
gie van liturgisch lawaai rond het gouden kalf: Dat is de god die voor ons uitgaat.
Want: God als een vuur, zo onberekenbaar, zo ontembaar of: God als een mens, waar je
geen verhaal op hebt, die niet ter beschikking staat, een God die op zich laat wachten,
je geduld op de proef stelt, neen dat hoeft niet meer. Stem uit het vuur, wolk in de ver-
te zijn niet genoeg, laat Hij opstaan dat wij hem zien. Een God die bij de hand is als je
hem nodig hebt, die met offers en beloften te paaien valt, ieder ogenblik beschikbaar
als een priester.

Daarom lezen wij dat verhaal om te laten zien en horen: wie zo weinig hoop heeft, zo
weinig kan wachten, zich zo opsluit in het kleine heden, zo iemand is een heiden.
Wie God zo klein, zo tastbaar nabij wil maken, zo voor het grijpen, maakt van hem een
gouden stier om voor je eigen karnetje te spannen, antwoord op al je vragen, orakel dat
nooit zwijgt of weigert, een naam - niet als een belofte - maar als een stukje geluids-
band waarmee je alle stilten en leemten kunt vullen.

In die haveloze troep in de woestijn zien wij die oermenselijke trek in alle religie,
die hang naar zekerheid, wars van alle avontuur met God, wars van alle experiment, iets
om je aan vast te houden in het haveloze bestaan van tussen gisteren en morgen. En
voor die zekerheid hebben de mensen een priester nodig, iemand in dienst van de mensen,

die hen begrijpt, hun noden kent, meevoelt, meelijdt. Zo was ook Aäron, in Mozes afwezigheid met de leiding belast en juist omdat hij met die mensen om hem heen meevoelt, krijgen ze hun gouden god, wordt er een feestdag uitgeroepen, liturgie gevierd, gedanst ter ere van die kleine god, een god op mensenmaat.

Zo gaat het nog immer en daarom is dit een verhaal ook voor ons: als de stem van de profeet, van God, zwijgt, als de priesters het alleen maar voor het zeggen hebben, dan doen ze dikwijls maar al te gewillig wat mensen van hen vragen: hun zekerheid bieden, hen niet laten wachten, aan alle onduidelijkheid een einde maken, geen experimenten meer, geen wissel op de toekomst, maar orde op zaken, duidelijke regels, bindende voorschriften. Geef hun desnoods hun gouden kalf, dan heb je de zaak weer in de hand, loop de haveloze bende weer in het gareel. De dienst aan God laten stollen tot een vast ceremonieel of tot een dikke woordenbrei, om de stilte te kamoufleren, het zwijgend wachten uit te bannen, geen denkbeeldig gevaar, ook niet in deze kerk.

Dat wilde Joannes nu juist ontvluchten, toen hij bij geboorte bestemd voor het priesterambt, tot Aaronfiguur, tot dienst in tempel en liturgie, de woestijn inging, het haveloze bestaan koos, omdat hij iets groters verwachtte dan alle liturgie en religie, omdat hij wachtte op het koninkrijk Gods, op God die komt, die zijn toekomst is, op een mens waarin Gods belofte vervuld wordt, een mens naar zijn beeld en gelijkenis, niet een god op mensenmaat, maar een mens op Gods maat.

Wachten op God is ook altijd wachten op een mens: de joden wachten in de woestijn op Mozes, Joannes in de zoutsteppe op de Messias, Jenny in haar haveloze hotel op een zee-rover. Daarom is de vraag aan ons niet zozeer: kunnen wij nog op God wachten, maar veelmeer: kunnen wij nog op een mens wachten?

Of zijn wij ook - vanwege onze eigen zekerheid - maar vast begonnen beelden te maken, een beeld van je naaste door hem te laten opgaan in wat hij hier en nu voor je is, door wat hij zal zijn, zijn toekomst, niet in rekening te brengen, hem te laten stollen in het heden, hem vast te pinnen op wat je van hem denkt en vindt. Zoals die heren in de Driegroschenoper in Jenny, het kamermeisje, niet meer zien dan wat ze nu en hier voor hen is, de sloof die de bedden opmaakt, die ze afschoppen met hun kleine fooien, maar van wier toekomst zij, de heren, geen weet hebben, van die man waarop zij wacht. Ook zij hebben zich een beeld van Jenny gemaakt. Beelden maken van je medemensen is daarom zo gevaarlijk omdat wij elkaar daarin opsluiten, omdat wij iemand dwingen te zijn wat wij hier en nu van hem denken, hem zijn vrijheid en toekomst ontzeggen, hem berekenbaar maken, hanteerbaar, in te passen in onze eigen soms zo kleine toekomstplannen en verwachtingen: salarisverhoging, een nieuwe woning, een fijne vakantie, het kortstondige geluk in het soms zo haveloze hotel van de liefde, van het huwelijksleven, van je eigen eenzaamheid.

Beelden maken, vooroordelen jegens anderen koesteren, zo onverwoestbaar als het goud waarin Aaron het stierenbeeld maakte.

Als God de mens schept naar zijn beeld en gelijkenis, zo groot, zo wijd, zo open voor de toekomst, wat recht hebben wij dan een beeld van elkaar te maken, enkel om een ander in je macht te krijgen, om het te doemen te zijn wat je van hem denkt, hem zijn toekomst zijn advent te ontnemen, te ontzeggen. God liefhebben en je naaste, zegt Jesus, is zo identiek dat geloven in Hem alleen maar kan betekenen geloven in je medemens, zelfs al is hij een zeerover, een piraat, want ook de zeerover is meer dan wat hij nu is, ook hij heeft toekomst, ook in hem kan God komen, ook in hem heeft Jenny haar advent. Ook van hem zingen wij als ware hij God zelf:

Jij die mij kent, jij die mij boeit,
Ik die jou "jij" noemt onvermoeid
en nog niet kan vergeten.....